

ÇANAKKALE İDARE MAHKEMESİ'NE

DOSYA NO : E.2021/1266

Yürütmenin Durdurulması ve Duruşma İstemlidir

DAVACILAR :1-TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası

Karanfil Sk.No:28/12 Kızılay Çankaya/ANKARA

2-TMMOB Çevre Mühendisleri Odası

Kocatepe, Hatay Sk. No:24 Kızılay Çankaya/ANKARA

VEKİLİ :

DAVALI :Çevre ve Şehircilik Bakanlığı-ANKARA

KONU :Çanakkale İli Bayramiç ilçesi Hacıbekirler Köyü Mevkiindeki Yapılması Planlanan 87513 Ruhsat Numaralı bakırocağı kapasite artışı, cevher zenginleştirme tesisi ve atık depolama tesisi projesi ile ilgili olarak "Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Olumlu" kararının; öncelikle **yürütmesinin durdurulması**, ardından **iptaline** karar verilmesi ve yargılamanın **duruşmalı yapılması** talebimiz hakkındadır.

DUYURU TARİHİ: [https:// eced- duyuru. csb.gov.tr/eced- prod/duyurular. xhtml](https://eced- duyuru. csb.gov.tr/eced- prod/duyurular. xhtml) sitesinde **26.07.2021** tarihinde duyurulmuştur.

AÇIKLAMALAR:

A.USULE İLİŞKİN AÇIKLAMALAR

A.1.SÜRE YÖNÜNDEN AÇIKLAMALARIMIZ

Söz konusu "ÇED Olumlu Kararı 26.07.2021 tarihinde e-çed sistemi üzerinden ilan edilmiştir.2577 sayılı İYUK'un 20/A maddesinde çevresel etki değerlendirmesi sonucu alınan kararlar ivedi yargılamaya tabi olduğu ve dava açma süresinin 30 gün olarak belirlendiği hüküm altına alınmıştır. Bu sebeple davacıların ilgili kararı öğrenmesinden itibaren iş bu dava 30 gün içerisinde açılmıştır.

A.2.EHLİYET YÖNÜNDEN AÇIKLAMALARIMIZ

TMMOB'a bağlı Odalar, Anayasanın 135. maddesinde tanımlanan, 6235 Sayılı Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanununa göre kurulmuş, kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşlarıdır.2 ARALIK 2002 TARİH VE 24954 SAYILI RESMİ GAZETEDE YAYINLANAN TMMOB ANA YÖNETMELİĞİNİN "BİRLİĞİN VE BAĞLI ODALARIN AMAÇLARI" BAŞLIKLILIK 3. MADDESİNİN (B) BENDİNDE; "...Mühendislik ve mimarlık

mesleği mensuplarının ortak gereksinmelerini karşılamak, mesleki etkinlikleri kolaylaştırmak, mesleğin genel yararlarına uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleriyle ve halkla olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplinini ve ahlakını korumak; kamunun ve ülkenin çıkarlarının korunmasında, yurdun doğal kaynaklarının bulunmasında, korunmasında ve işletilmesinde, ÇEVRE VE TARİHİ DEĞERLERİN VE KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASINDA, TARIMSAL VE SINAİ ÜRETİMİN ARTIRILMASINDA, ülkenin sanatsal ve teknik kalkınmasında GEREKLİ GÖRDÜĞÜ TÜM GİRİŞİM VE ETKİNLİKLERDE BULUNMAK" KAMU KURUMU NİTELİĞİNDE MESLEK KURULUŞU OLAN TÜRK MÜHENDİS VE MİMAR ODALARI BİRLİĞİ (TMMOB) VE BAĞLI ODALARIN AMAÇLARI ARASINDA SAYILMIŞTIR. Ana Yönetmeliklerinde belirlenen kuruluş amaçları ve görevleri dikkate alındığında, bu davanın konusunun, meslek odalarının amaç ve görevlerini ilgilendirdiği açıktır.

TMMOB Çevre Mühendisleri Odası, 6235 ve 3458 sayılı yasalara göre kurulan TMMOBa bağlı kamu kurumu niteliğinde bir meslek örgütü olup alanına ilişkin çalışma yürüten tek yetkili meslek odasıdır. Kanun, Tüzük ve ilgili Oda Yönetmelikleri nde belirtildiği üzere Çevre Mühendisleri Odası amaçları arasında ülke ve toplum yararı çerçevesinde önerilerde bulunmak ve çalışmalar yapmak, çevre alanında, kentleşme ve sanayileşme süreçlerinde ve toplumsal alanı ilgilendiren üretim süreçlerinde toplum yararını ve kamusal çıkarları öncelikle ele alan politikaların hayata geçirilmesi için uğraşılarda bulunmak, görüş, rapor, belge oluşturmak, gerektiğinde hukuksal mücadele yollarını tesis etmek bulunmaktadır.

14.02.2005 tarih ve 25727 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan TMMOB Çevre Mühendisleri Odası Ana Yönetmeliği Odamın Amaçları başlığı ile 6. Madde düzenlenmiştir.

"Madde 6

Odamın Amaçları

(...)

1.)Mesleğe ilişkin, ülke ve toplum yararı çerçevesinde önerilerde bulunmak ve çalışmalar yapmak. Çevre alanında, kentleşme ve sanayileşme süreçlerinde ve toplumsal alanı ilgilendiren üretim süreçlerinde toplum yararını ve kamusal çıkarları öncelikle ele alan politikaların hayata geçirilmesi için uğraşılarda bulunmak, görüş, rapor, belge oluşturmak, gerektiğinde hukuksal *mücadele yollarını tesis etmek*"

Bu yüzden Odamız hukuka, kamu düzeni ve kamu yararına aykırı işlem, eylem ve düzenlemeleri yargı yoluna taşımak, ihtilafların çözülmesini için başta dava ve şikâyet yolu olmak üzere tüm hukuki yolları yetkili organları eliyle kullanmak hak ve menfaatine sahiptir. Dava konusu tesisin çevre sağlığına vereceği zarar gözetildiğinde yargı yoluna başvurmak kaçınılmazdır.

Müvekkil TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, kaynağını Anayasadan alan kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olup, üyelerinin tüm toplumsal, ekonomik ve mesleki sorunları ile doğrudan ilgilenmekle yükümlüdür. Ayrıca ülkemizin tarımsal kaynaklarının, topraklarının korunması için gereken her türlü girişimde bulunmakla yükümlüdür.

7472 Sayılı Ziraat Yüksek Mühendisliği Hakkında Kanun, Ziraat Yüksek Mühendislerinin toprak muhafazasına ilişkin hizmet ve faaliyetlerde bulunmaya yetkili olduklarını

düzenlemiştir. Ziraat Mühendislerinin Görev Ve Yetkilerine İlişkin Tüzükte, toprak ve su muhafazasının toprak bilimi alanında öğrenim görmüş ziraat mühendisleri tarafından yapılacağı, hükmü yer almaktadır. 06.04.2005 Tarih, 25778 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanmış olan Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Ziraat Mühendisleri Odası Ana Yönetmeliğinin 6.maddesine göre de; Ülke tarımı ve tarımsal üretim kaynaklarının korunması, geliştirilmesi, işletilmesi ve verimli kılınması, kırsal nüfusun toplumsal ve ekonomik kalkınmasının sağlanması, kırsal ve tarımsal gelişime yönelik strateji, politika, program ve proje oluşturulması çalışmalarına katkıda bulunmak amacıyla her türlü girişim ve etkinlikte bulunmak, Odanın amaç ve görevleri arasında sayılmıştır. Bu bağlamda müvekkil ODA tarım topraklarının kaybına neden olacak her türlü düzenlemenin karşısındadır.

Tüm bu sebeplerle davacı Odaların ANAYASANIN 56. MADDESİNDEKİ HERKESİN DENGELİ VE SAĞLIKLI BİR ÇEVREDE YAŞAMA HAKKININ KORUNMASI GÖREVİNİN YÜKLENDİĞİ KAMU TÜZEL KİŞİLİĞİNE SAHİP ODA OLMASI SEBEBİ İLE DAVA AÇMA EHLİYETİ KONUSUNDA GÜNCEL, AKTÜEL VE MEŞRU MENFAAT SAHİBİ OLDUĞU TARTIŞMASIZDIR.

B.ESASA İLİŞKİN AÇIKLAMALAR

Davalı Bakanlık tarafından, Çanakkale İli Bayramiç ilçesi Hacıbekirler Köyü Mevkiindeki Truva Bakır Maden İşletmeleri Anonim Şirketi Tarafından Yapılması Planlanan 87513 Ruhsat Numaralı bakır ocağı kapasite artışı, cevher zenginleştirme tesisi ve atık depolama tesisi projesi ile ilgili olarak davalı Bakanlığa sunulan ÇED Raporunun, İnceleme Değerlendirme Komisyonu tarafından incelenerek değerlendirildiği, proje ile ilgili olarak ÇED Yönetmeliğinin 14.maddesi gereğince Bakanlık tarafından 'Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu' Kararı verildiği duyurulmuştur (**Ek-1**) Verilen ÇED Olumlu kararı ulusal ve uluslararası mevzuata aykırıdır.

B1. "ÇED OLUMLU" KARARI ÇED SÜRECİNİN AMACINA, ÇEVRE KANUNU VE ÇED YÖNETMELİĞİ'NİN İLKELERİNE AYKIRILIK TAŞIMAKTADIR.

"ÇED nedir?" sorusunun cevabını ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI, ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRME VE PLANLAMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ve il müdürlükleri web sitelerinde sunulan bilgilere göre verirsek; "Ekonomik ve sosyal gelişmeye engel olmaksızın çevre değerlerini ekonomik politikalar karşısında koruyarak, yeni proje ve gelişmelerin çevreye olabilecek sürekli veya geçici potansiyel etkilerinin sosyal sonuçlarını ve alternatif çözümlerini, ilgili tüm tarafların görüş, kaygı ve önerilerini de dikkate alarak işletme öncesi, işletme sırası ve işletme sonrasını da içine alarak değerlendirilmesinin, izlenmesinin ve denetlenmesinin yapıldığı bir süreç"tir.

ÇED, projelerle ilgili bütün ilgili tarafların bir araya geldiği ve görüş, kaygı ve önerilerini ortaya koyabildikleri şeffaf bir süreçtir. En başta yerel halkı içeren ilgili taraflar, bu süreç içerisinde ortaya koydukları teknik bilgi ve görüşlerle projenin uygunluk değerlendirmesine, alternatiflerinin belirlenmesine ve uzlaşılması durumunda en optimal şekilde gelişimine katkı sağlarlar.

İyi işleyen bir ÇED sürecinin şeffaf tabiatı sayesinde, halka ve diğer ilgili taraflara danışarak ve olabildiğince gerçekleştirilmesi istenen projeye ilişkin ve geniş çapta bilgi toplayarak, projenin uygulanması sırasında ortaya çıkabilecek olası problemler, henüz projenin tasarım aşamasında çözülebilir veya hafifletilebilir. Bu yolla (bazen öngörülen) problemlerin pek çoğu, fiili uygulama başlamadan çözülmeye çalışılır ve böylelikle maliyetli zaman kaybı önlenmiş olur.

Önerilen projeye getirilen çeşitli alternatiflerin ÇED çalışması kapsamında incelenmesi, ekolojik ve sosyal faydaları arttırırken, proje sahibinin maliyetlerini azaltabilecek başka seçenekler de sunabilir. Halkın katılım süreci sayesinde, ilgili taraflar, proje sahibi ve kamu kurum kuruluşları arasında güven duygusu oluşturur ve katılımcı tabiatı sayesinde de ÇED süreci, o ülkenin genel demokratik sürecine de katkıda bulunur.

Verilen ÇED Olumlu kararı ve ÇED süreci ise ÇED mevzuatı ve ilkelerine uygun değildir. Bilimsel nitelik taşıması gereken ve riskleri öngörüp, risklere karşı alternatifli çözümler ve yollar sunması gereken ÇED Raporu *'yapılabilir, olabilir, karşılaşırsa ... vs. yollarına başvurulur'* gibi belirsiz ve net olmayan ifadeler yer almaktadır. Bu haliyle denetlenebilir bir rapordan ve öngörülebilir bir süreçten bahsetmek mümkün değildir.

Çevre Hukuku'ndaki "İHTİYAT İLKESİ" ile yaşam hakkı ve gelecek kuşaklarının hakları ile doğrudan ilgili olan çevresel konularda, herhangi bir zarar ortaya çıkmadan önlem alınması amaçlanmaktadır. Çevre Hukuku'na özgü bu yaklaşım tarzı "RİSK İLKESİ" olarak adlandırılmaktadır. Özellikle çevresel konularda karşılaşılan sorunların bilimsel-teknik boyutu çoğu zaman kesin ve net değerlendirmeler yapmanın zorlaştığı durumlarda ise yaşam ve çevre hakkının üstün tutulmasının gerektiği açıktır. Oysa ÇED Raporu'nda şirket çıkarları ve işletmenin sürekliliği esas alınarak hareket edilmiştir.

B2 SÜRECE HALKIN KATILIMISAĞLANMAMIŞTIR.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü (MAPEG) tarafından Truva Bakır adına 87513 numaralı İşletme Ruhsatı verilmiştir (Tablo I.1). Planlanan proje kapsamında Truva Bakır adına ÇED Başvuru Dosyası hazırlanarak 04.08.2020 tarihinde sunulmuş ve ÇED süreci başlatılmış olup, 15.09.2020 tarihinde Halkın Katılımı Toplantısı gerçekleştirilmiştir.

ÇED Raporunda; "ÇED Yönetmeliğinin 9. Maddesi gereğince Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Çanakkale Valiliği, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yetkilendirilmiş MİTTO ile Truva Bakır yetkilileri faaliyetle ilgili halkı bilgilendirmek, görüş ve önerilerini almak amacıyla 15.09.2020 tarihinde saat 11:00da Hacıbekirler köyü, Köy Kahvehanesinde hazır bulunmuşlardır. Konu ile ilgili olarak halkın bilgilendirilebilmesi için sinevizyon sunumuna esas oluşturmak üzere ses ve görüntü sistemi kurulmuştur. Toplantı açık alanda organize edilmiştir. Saha fiziksel olarak tüm halkın pandemi koşullarına uygun oturma düzeninde izleyebileceği şekilde toplantının yapılması adına elverişli hale getirilmiştir.

Projeden etkilenmesi muhtemel ilgili halk belirlenirken projenin etki alanı doğrultusunda paydaş yönetimi yapılmıştır. ÇED alanının yer aldığı ve projeden doğrudan etkilenme potansiyeli olacağı öngörülen Hacıbekirler, Muratlar ve Halılağa köyü sakinleri anahtar paydaşlar olarak belirlenmiştir. Projeden etkilenmesi muhtemel yöre halkı anahtar paydaşlar başta olmak üzere yerel ve ulusal bazda değerlendirilmiştir." denilmiştir.

Öncelikle ÇED Raporu'nda belirtildiği gibi bir halkın katılımı toplantısından söz edilemeyeceği açık olup, bunlar ÇED Raporu'nda atıfta bulunulan fotoğraflardan da görülebilecektir. Ayrıca bu kadar geniş bir alanda etkisi olan bir projenin halkın katılımı toplantısı tutanağına bakıldığında, nicel olarak da bu toplantının halkın katılımı ile amaçlanan sayıya ulaşmadığı görülmektedir. Ancak tüm bunları bir yana bırakacak olsak dahi bu konuda iki açık hukuka aykırılık mevcuttur.

Kazdağı Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Derneği başta olmak üzere bölgede faaliyet gösteren çevre dernek ve STK'ları Halkın Katılım Toplantısının pandemi koşullarına rağmen yapılmasının risklerini belirterek toplantının ertelenmesi veya iptal talebi göz ardı edilerek Halkın Katılımı Toplantısı pandemi koşullarında Hacıbekirler Köyü/Bayramiç'te organize edilmiş; ancak halkın yoğun iptal talebi dolayısıyla yapılamamış ve Bakanlık temsilcileri tarafından sonlandırılmıştır. **Toplantıya bölge halkının bir kısmı sağlık açısından tehlike yaratabileceği kaygısıyla katılamamıştır.**

Pandemi koşullarına rağmen, halkın katılım toplantısına katılmak için Hacıbekirler köyüne ulaşmaya çalışan ve proje alanına yakın çevre köylerden ve yola çıkan bölge halkı yolda defalarca Jandarma tarafından durdurulmuş ve 2-3 saate varan sürelerle yolda bekletilmişlerdir.

Toplantıya katılmak için Bayramiç, Çan, Biga, Çanakkale merkezden gelen bölge halkının ve Edremit'ten gelen çevre dernekleri temsilcilerinin araçlarının defalarca yolda durdurularak bekletilmeleri sonucu toplantıya katılımları engellenmiştir. Sivil toplum örgütlerinin bilgi edinme hakkı elinden alınmıştır.

Halihazırda pandemi süreci sebebiyle halkın katılımı toplantısı ile sağlanmak istenen amacın gerçekleşmesinin fiilen mümkün olmadığı açık olmasına rağmen halkın katılımı toplantısının yapılması bir de bu toplantıya katılmaya çalışanların engellenmesi başlı başına yapıldığı iddia edilen halkın katılımı toplantısının meşruiyetini sorgulamaktadır.

Ayrıca halkın katılımı toplantısı Halilağa Bakır Madeni proje alanına 0,73 km olan Hacıbekirler köyünde organize edilmiştir. Maden proje alanı Muratlar köyüne 1,74 km, Osmaniye köyüne 2,33 km, yanıklar köyüne 3.19 km Söğütgediği köyüne 3,51 km, Halilağa köyüne 4,42 km, Hacıdervişler köyüne 4,95 km, Yaylacık köyüne 5,45 km, Keçiagli köyüne 6,53 km uzaklıktadır. Maden projesinin bölgedeki tüm bu köyleri etkileyeceği açıktır. Bu köylerde yaşayan halk proje hakkında bilgilendirilmemiştir. Bu köylerin katılımı için de gerekli fiziksel alan yaratılmamıştır. Diğer köylere Hacıbekirler Köyünde toplantı yapılacağı duyurulması tek başına yeterli değildir. Pandemi koşullarında her yörede ayrı ayrı bu toplantının düzenlenmesi gerektiği açıktır. Kaldı ki yukarıda sözü edilen köylerin sakinleri anahtar paydaşlar olarak kabul edilemez. Burada Osmaniye köyü (2.33 km mesafede) yanıklar, Yaylacık gibi köylerden bahsedilmemekte, paydaş olarak kabul edilmemektedir. Proje etki alanı doğru tanımlansaydı projeden daha geniş bir alanın etkilenebileceği görüldü. Bu sebeple yapılan toplantı bildirimini de bölgesel anlamda eksiktir.

Tüm bu sebeplerle mevzuata uygun bir halkın katılımı toplantısından değil sadece göstermelik ve aşılması gereken bir aşama olarak tamamlanan halkın katılımı toplantısından söz edebiliriz.

Cumhurbaşkanlığı tarafından tüm toplantıların ertelenmesi için karar alınmış ve bu karar 30.04.2020 günlü Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Ancak Cumhurbaşkanlığı'nın bu kararına rağmen ÇED süreçleri devam etmiş ve dava konusu projede İDK toplantısı gerçekleştirilmiştir. 10.02.2021 tarihinde İDK toplantısı yapılacağı duyurulmuştur. Öncelikle hukuka uygun olmayan bir şekilde tamamlandığı iddia edilen halkın katılımı toplantısına dayanılarak gerçekleştirilen İDK toplantısı hükümsüz olup ayrıca pandemi sürecinde yasaklara rağmen düzenlenen bu toplantı ile halkın katılımı da engellenmiştir.

Anayasanın 56. maddesinde çevreyi geliştirme, çevre sağlığını koruma ve çevre kirlenmesini önlemenin Devlet ile birlikte vatandaşların da ödevi olduğu düzenlenmiştir. Bu bakımdan çevresel süreçlere katılım bir hak olmanın yanında aynı zamanda bir ödevdir. Çevre

Kanununun çevrenin korunmasına, iyileştirilmesine ve kirliliğinin önlenmesine ilişkin genel ilkelerin sayıldığı 3. maddesinin (e) bendinde; çevre politikalarının oluşmasında katılım hakkının esas olduğu düzenlenmiş, Bakanlık ve yerel yönetimlere; meslek odaları, birlikler, sivil toplum kuruluşları ve vatandaşların çevre hakkını kullanacakları katılım ortamını yaratmak görevi yüklenmiştir. Bununla birlikte çevrenin korunması başlıklı 9. maddesinin (a) bendinde; çevrenin korunması amacıyla doğal çevreyi oluşturan biyolojik çeşitlilik ile bu çeşitliliği barındıran ekosistemin korunmasının esas olduğu, biyolojik çeşitliliği koruma ve kullanım esaslarının, yerel yönetimlerin, üniversitelerin, sivil toplum kuruluşlarının ve ilgili diğer kuruluşların görüşleri alınarak belirleneceği düzenlenmiştir.

25.11.2014 tarihli Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğinde de 2872 sayılı Yasaya paralel düzenlemeler öngörülmüş, Yönetmeliğin 4. maddesinin birinci fıkrasında;

"n) Halk: Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, Türkiyede ikamet eden yabancılar ile ulusal mevzuat çerçevesinde bir veya daha fazla tüzel kişi veya bu tüzel kişilerin birlik, organizasyon veya grupları,

o) Halkın katılımı toplantısı: Kapsam ve Özel Format belirlenmesinden önce, halkı proje hakkında bilgilendirmek, projeye ilişkin görüş ve önerilerini almak üzere yapılan toplantı,"

şeklinde tanımlanmıştır.

Çevre Kanununun 3. maddesinde de katılım ilkesini uygulamak Bakanlığa bir ödev olarak yüklenmiştir. Anayasanın 56. maddesi ve 2872 sayılı Yasa yanında çevre hukuku alanında Katılım İlkesini en gelişmiş şekliyle ve hak olarak düzenleyen en önemli Uluslararası metinlerden biri AARHUS Sözleşmesi olarak adlandırılan "Çevresel Konularda Adalete, Bilgi ve Belgelere Erişme ve Karar Alınma Halkın Katılımı Sözleşmesi"dir. Sözleşme çevresel bilgiye erişimi, karar alma sürecine ilgili halkın katılımını ve yargısal makamlara başvuru haklarını güvence altına almaktadır. Her ne kadar sözleşme henüz Türkiye tarafından onaylanmamış olsa da, Avrupa Konseyi üyesi olarak Türkiyenin söz konusu sözleşmeyle ve bu yöndeki konsey direktifleriyle doğrudan hukuksal ilişkisi mevcuttur.

Katılım hakkı, gerek doktrinde ve yargı kararlarında gerekse de uluslararası düzenlemelerde çevresel süreçler hakkında bilgi edinme hakkıyla birlikte değerlendirilmektedir. Zira katılımın kendinden beklenen işlevleri yerine getirebilmesi katılacakların çevresel süreçlerdeki faaliyet veya konulardan haberdar olmasına bağlıdır. Paralel olarak, Çevre Kanununun 30. maddesinde de halkın çevreye ilişkin bilgilere ulaşma hakkına sahip olduğu düzenlenmiştir.

Tüm bunlara karşın; dava konusu projeye ilişkin çevresel etki değerlendirmesi sürecinde halkın katılımı olması gerektiği gibi işletilmemiştir. Davalı Bakanlık tarafından itirazlar dikkate alınmamış ve ÇED Olumlu kararı verilmiştir.

Bu bakımdan Anayasa, Çevre Kanunu ve uluslararası sözleşmelerde düzenlenen katılım ilkesinin yok sayılması, çevresel etki değerlendirmesi sürecinin usulüne uygun olarak yürütülmediğini ortaya koyduğundan, şekil yönünden de hukuka aykırı dava konusu işlemin iptali gerekmektedir.

B3. ALTERNATİF ALAN ARAŞTIRMASI YAPILMAMIŞTIR.

Projenin gerçekleştirildiği alan tarım arazileridir. Proje alanı, Balıkesir-Çanakkale Planlama

Bölgesi 1/100.000 Ö lçekli Çevre Düzeni Planında "Tarım Arazisi" niteliğindedir. Projenin uygulama alanında 1/100.000 Ö lçekli planda çok geniş tarım arazileri yer almaktadır. Proje sahasının yer aldığı Bayramiç İlçesinde tarımın önemli bir yeri vardır. ÇED Raporunda da Halılağa Bakır Projesi kapsamında belirlenen ÇED alanına en yakın yerleşim yeri olan Hacıbekirler, Halılağa ve Muratlar köylerinin geçim kaynağının tarım ve hayvancılığa dayandığı, yöre halkının sebze ve meyve ihtiyacı ile hayvanların yiyecek ihtiyacı için tarım yaptığı, birim başa elde edilen verim ve toplam süt üretiminin yüksek olduğu, yem bitkileri üretiminde yulaf (yeşil ot), yem bezelyesi, sorgum ve İtalyan çimi üretiminde ülke sıralamasında 1.sırada yer aldığı bilgisi mevcuttur.

ÇED sürecinde bu kararın 5403 sayılı Kanun uyarınca alınması gerekirken henüz alınmamış olması da bir eksiklik olup buna rağmen tarım dışı kullanım izninin alınacağı belirtilmesi hukuka aykırıdır. Çünkü alternatif alan araştırması yapılmamıştır. Oysa mevcut durumda kullanılan arazilerin kamusal yararının göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

Konya 1. İdare Mahkemesi 29.05.2015 T. 2013/556 E 2015/297K numaralı yerel mahkeme kararında yürütmeyi durdurma kararında değindiği gerekçelere yer vererek, yer seçiminin yanlış olması, projenin olumlu etkilerinden çok olumsuz etkilerinin varlığı, tarımsal faaliyetin ortadan kalkacak oluşu gerekçeleriyle ÇED Olumlu Kararının iptaline karar vermiştir.(EK -2) Danıştay 14. Daire 26.01.2016 T. 2015/6309 E 2016/325 K sayılı kararı ile yerel mahkeme kararını onamıştır.

Hatay 1. İdare Mahkemesi 2017/2359E 2019/657K numaralı kararında;

"Projenin gerçekleştirilmesi halinde ortaya çıkacak olan çevresel olumsuzlukların en aza indirilmesi için alınması gerekli tedbirlerin yeterli olmadığı, proje alanın seçilmesinde bölgenin doğal ve çevresel durumu göz önüne alınmadan, alternatif alan çalışması yapılmadan sadece ekonomik getirisi üzerine odaklanıldığı,"

denilerek projenin iptaline karar verilmiştir.(EK-3)

Anayasa ve Yasa hükümleri değerlendirildiğinde, tarım arazilerinin amaç dışı kullanımını önlemek devletin öncelikli görevi olmakla birlikte kamu yararının gerekli kıldığı durumlarda bu arazilerin tarım dışı amaçla faaliyetlere ayrılmasına ancak alternatif alan bulunmaması ve Toprak Koruma Kurulu'nun uygun görüşünün alınması koşuluyla izin verileceği sonucuna ulaşılmaktadır. İzin sürecinin tamamlanmamış olması eksiklik olduğu gibi kamu yararının gerekli olduğu bir durumdan söz edilemeyeceği için tarım dışı amaçla kullanıma izin verilmesi de hukuka aykırı olacaktır. Ayrıca yer seçimi ile ilgili olarak düzenlenen alternatif alan araştırması mevcut değildir. Bu süreçte tesisin kurulacağı arazi ve çevresi dışında alternatif alan bulunup bulunmadığına yönelik olarak bir inceleme ve araştırma yapılmadan söz konusu alanın tarım dışı kullanımına da izin verilemez.

B4. FAALİYET ORMAN ALANINI YOK EDECEKTİR.

Halılağa Bakır Projesi kapsamında belirlenen üç poligonun toplam 587,72 hektarlık ÇED alanı; orman ve şahıs arazileri üzerinde yer aldığı,

1 No.lu ÇED Poligonunun 525,11 ha; 2 No.lu ÇED Poligonunun 52,09 ha ve 3 No.lu ÇED Poligonunun ise 10,52 ha olduğu,

2 No.lu ÇED Poligonu ile 3. No.lu ÇED Poligonunda herhangi bir madencilik faaliyeti yapılmayacağı, ÇED alanının fiziki kullanım alanının 1 No.lu ÇED

Poligonunda yer alan 42,28 ha şahıs parseli, 241,93 ha orman arazisi olduğu ve toplam kullanılacak ÇED alanını 284,21 ha olduğu belirtilmektedir.

Raporda toplam ÇED alanının ne kadarının orman alanı olduğu belirtilmemekle birlikte, 587,72 hektarlık ÇED alanının 42,28 hektarının şahıs parseli, kalan 545,44 hektarının orman arazisi olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle ÇED alanında 241 ü93 hektar değil, 545,44 hektar orman alanı etkilenecektir. Şahıs parselleri denilen alanlarda tarım ve hayvancılık faaliyeti gerçekleştirilmektedir. Tarım alanları olan şahıs parselleri de ya kamulaştırma ya da satın alınarak madencilik faaliyeti nedeniyle yok olacaktır.

Bu proje kapsamında, açık ocak alanı, atık havuzu, pasa döküm alanı gibi alanların yer aldığı 1. Nolu poligonda ve gölet yapılacağı belirtilen 2. Poligonda 545 hektar ormanın büyük bir bölümünde "açık ocak metalik madencilik faaliyeti" gereği ağaçlar kesilecek, bitkisel toprak sıyrılacak ve önemli bir orman ekosistemi yok olacaktır. Ormanlık alan ve tarım alanlarının yerini cehennem çukurları, pasa dağları, atık havuzları alacaktır. Proje bitiminde alanın rehabilite edileceği belirtilse de ağır metalli pasa dağlarının ve cehennem çukurlarının, membran kaplı alanların hiç bir şekilde yeniden eski haline gelmesi mümkün olmayacaktır. Oluşumu için yüzlerce yıl gereken bir orman ekosisteminin hiçbir kamu yararı olmayan 19 yıllık bir bakır madeni projesi için yok edilecek olması kabul edilemez bir durumdur.

Ayrıca ÇED Raporu'nda orman varlığına ilişkin değerlendirmeler yeterli bilimsel ve teknik bilgiye sahip uzmanlar tarafından hazırlanmamıştır ve eksik bile denemeyecek kadar yanlış bilgiler içermektedir.

20.02.2018 tarihli dilekçemizde söz edilen **Danıştay 8.Daire'nin 10.07.2017 tarihli 2015/10651 E. 2017/6204 K. sayılı kararı**, devamız açısından da önemlidir. Projenin ormana olumsuz etkileri bakımından dikkate alınmalıdır. Danıştay kararında;

"...uyuşmazlığın konusunun ormanlık alanlarda verilecek orman iznine ilişkin olduğu göz önüne alındığında, ormanlık sahalarda verilecek izinlerde Anayasa çerçevesinde değerlendirilmesi gereken hususların açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Anayasa'nın 169. maddesinde ormanların ülke yönünden taşıdığı büyük önem gözetilerek, korunmaları ve geliştirilmeleri konusunda ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir. Bu özel ve ayrıntılı düzenlemenin ülkemizde ormanörtüsünün korunması ihtiyacından kaynaklandığı kuşkusuzdur. Anayasa'nın 169. maddesinden gerekçesinde de belirtildiği gibi maddenin birinci fıkrası doğal kaynaklarımızın en önemlilerinden biri olan ormanların korunması ve sahaların genişletilmesi için Devlete gereken tedbirleri alıp kanun koymayı ve bütün ormanların gözetimi ödevini getirmektedir. (ANYM., 13.09.2000 tarih ve E:2000/21, K:2000/16 sayılı kararı) Her olayda, ormanlık alanda verilen izne konu edilen kamu yararı ile ormanın muhafazasındaki kamu yararının karşılaştırılmasının yapılması zorunluluğu Anayasa'nın 169. maddesinin 3. fıkrasında yer alan "Ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme müsaade edilemez." hükmünden kaynaklanmaktadır. Anayasa Mahkemesi'nin 22.11.2007 tarih ve E:2004/67, K:2007/83 tarihli kararında; zaruret halinin, talep edilen faaliyetin orman ekosistemi dışında gerçekleştirilmesi imkanı bulunmaması durumu olarak anlaşılması gerektiği vurgulanmaktadır. Hal böyle iken; İdare Mahkemesince bozulan karar üzerine verilecek kararda uyuşmazlığın yukarıda yer verilen ilkeler doğrultusunda değerlendirilmesi gerektiği de tabiidir. "

denilmiştir. Oysa ÇED Raporu'nda orman ekosistemi dışında bu faaliyetin gerçekleştirilip

gerçekleştirilemeyeceği tartışılmamıştır. Ve büyük bir orman ekosistemi yok olmaya terk edilmiştir.

B5. SUSUZLUK, KURAKLIK, YERALTI VE YER ÜSTÜ SUYU KİRLİLİĞİ MEYDANA GELECEKTİR.

Projede kullanılacak kimyasalların (başta sülfürik asit ve siyanür olmak üzere) insan sağlığı ve ekosistem için zararlı olduğu, toprak-su-hava kirliliğinin kaçınılmaz olduğu, etki alanında yaşayan yurttaşların akciğer sağlığını olumsuz yönde etkileyeceği açıktır. Bilim insanlarının ileri sürdüğü görüşlere ve ortaya koyduğu raporlara göre, siyanürün neden olduğu tahribatı doğa ancak 200-250 yıl sonra giderebilmekte. Siyanürün zarar verdiği 2 cm'lik bir toprak tabakasının yeniden oluşabilmesi için en az 200 yıl süre geçmesi gerekiyor. Bu durum siyanür için böyle. Ama sülfürik asitin neden olduğu tahribatın doğa tarafından onarılabilmesi açısından böyle bir süre verebilmenin ise imkânı yok. Toprak da bir canlı. Sülfürik asit toprağa karıştığında toprakta bulunan tüm mineralleri de yakarak yok ettiği için, toprağın bağışıklık sistemini de yok etmiş oluyor. Bu nedenle doğada uyur vaziyette bulunan arseniği de tetikleyerek, artık bağışıklık sistemi de çökerek tamamen savunmasız hale gelen toprağın çölleşme sürecine girmesine etken oluyor. Buradan sülfürik asit yönteminin ne denli korkunç olduğunu anlayabilmek mümkün. Sülfürik asitle yok edilen veya çökertilen bir ekosistemin yeniden geri kazanılması mümkün değil. (<https://ekolojibirligi.org/sulfurik-asit-projesi-nasil-bir-tehdit/>, Son Erişim Tarihi:23.08.2021) Buna rağmen bakırın zenginleştirilmesinde bu kimyasalların kullanılacağı açıktır.

Projenin ÇED raporunda ayrıca;

1 ve 2 No.lu ÇED Alanlarının, Akıncı Dere mikro havzası içerisinde bulunduğu, Muratlar ve Hacibekirler köylerinin içme suyu kaynaklarının proje içinde kaldığı, Bostanlı Deresi, Koca Dere, Asmalı Deresinin projeden etkileneceği,

Tesiste kullanılacak suyun, 2 No.lu ÇED alanı içerisinde bulunan temiz su göletinden, 1. No.lu ÇED alanına 5,5 km kuzeydoğundaki yer alan su alma yapısından ve yine 1. Nolu ÇED alanının 11.84 km kuzeydoğundaki Uzunalan Deresinden sağlanmasının planlandığı anlaşılmaktadır.

Açık ocak metalik madencilik sırasında çokça su kullanıldığı bilinmektedir. Projede de işletme döneminde öngörülen su ihtiyacı 131 lt/sn olarak belirtilmiştir. Bu değer yıllık kullanım olarak 4,1 milyon m³ suya denk gelmektedir. Raporda, sahada yapılan çalışmalar neticesinde bölgenin, tesisin ihtiyacını sağlayacak nitelikte yeraltı suyuna sahip olmadığı anlaşılmıştır." denilmektedir. Bu ifadeden zaten bölgede ciddi bir susuzluk olduğu anlaşılmaktadır. Geçtiğimiz yaz döneminde bölgede ciddi bir kuraklık yaşanmış, barajlardaki su miktarları yüzde 5'lere düşmüştür. Zaten ciddi bir kuraklığın yaşandığı bir bölgede oldukça fazla miktarda su kullanacak olan bir açık ocak metalik madencilik projesinin gerçekleşmesi halinde, bölgede olan su kaynakları da maden şirketi tarafından çekilecek ve bölge daha fazla susuzluk ve kuraklık yaşayacaktır. Açık ocak madencilğinde, su toplama havzaları olan yükseltiler ve ormanlar kesilerek yok edilmekte, patlatmalarla yeraltı su sistemi etkilenmekte ve yön değiştirmekte, proje alanı ve yakınlarındaki yeraltı ve yer üstü suları asit maden drenajı ve olası siyanür vb. kimyasal sızıntıları ile kirlenmekte ve zehirlenmektedir.

Fatsa Altın Madeni civarındaki su kaynaklarının hemen tümünde madenin etkisi ile ağır metal kirlilikleri saptanmıştır. Niğde Ulukışlada Gümüştaş A.Ş. tarafından işletilen altın

madeni projesinden sızan siyanürlü sular civarda yer alan tarlaları ve su kaynaklarını kirletmiş, savcılık tarafından sularda yapılan tahlillerde ölümcül derecede siyanür kalıntısı saptanmış ve şirkete ceza kesilmiştir. Basında bir vatandaşın bu nedenle yaşamını yitirdiği yazılmıştır. Daha geçtiğimiz hafta, Ayvalıkta Karaayıt Demir Madeni Pasa Döküm Alanının çökmesi ile ağır metalli atıklar bölge halkının sulama ve içme suyu kaynağı olan Madra Barajını besleyen dereye dolmuştur. Halılağa Bakır Madeni Projesi özelinde de, patlatmaların, tozumanın, ormansızlaşmanın, susuzlaştırmanın, kirliliğin etkileri nedeniyle proje alanına çok yakın olan Muratlar, Halılağa, Hacıbekirler, Yanıklar, Osmaniye, Yaylacık Köylerimiz ve diğer yakın köyler içinde yaşanılmaz ve tarım yapılamaz hale gelecektir. Birinci derece deprem bölgesi olan bölgemizde, olası bir deprem durumunda ise kimyasallarla dolu atk su barajları büyük tehlike yaratacaktır.

B6. FAYDA-MALİYET ANALİZİ YAPILMAMIŞTIR.

ÇED Raporu'nun 113. Sayfasında fayda- maliyet analizi başlığı altında makine donanım giderleri, elektrik ve personel giderleri gibi faaliyetin kar- zarar hesabı doğrultusunda bir fayda- maliyet analizi yapılmıştır. Ancak ÇED Raporu'nda fayda- maliyet analizi başlığı altında projenin kamusal yararı ortaya koyulmalıdır. Projenin çevresel- sosyal ve ekonomik yükünün fayda maliyet analizi yapılmalıdır. Bu haliyle dosyada fayda- maliyet analizi yapılmamıştır.

Bir faaliyetin başlaması ile diğer geçim kaynaklarında ve ekosistemde meydana gelecek maliyetlerin karşılaştırmasının yapılması gerekmektedir. Mevcut projede istihdamın varlığı mümkün olsa bile genç ve dinamik nüfusu barındıran istihdama karşı tarımdan, mercacılıktan, hayvancılıktan geçimini sağlayan orta yaş nüfusun geçim kaynağında oluşacak kaybın da ortaya konulması gerekmektedir. Fayda maliyet analizinin yaş, cinsiyet ve gelir grubuna göre ayrıca değerlendirmesinin yapılması da elzemdir. Türkiye'nin her bölgesini belli prototipe oturtup bu standartlar üzerinden değerlendirme yapmak gerçek verilere ulaşılmasını engeller ve ayrımcılık içerir. Kaldı ki mevcut proje için bir fayda maliyet analizi de ortaya konulmamıştır. Bu sebeple dava konusu işlemin iptali gerekir.

B7. PROJENİN FLORAYA VE FAUNAYA ETKİSİ MEVZUATA VE BİLİMSEL KRİTERLERE UYGUN DEĞERLENDİRİLMEMİŞTİR.

Flora- fauna etki alanı raporda belirtildiği gibi değerlendirilemez çünkü, flora- fauna etki alanı, proje sahası ile sınırlı değildir. Yeni gerçekleştirilecek bu faaliyetle birlikte, faaliyetin gereksinimlerini karşılamak üzere, bölgenin özellikle işletme evresinde su rejimi değişecektir. Değişen rejime göre, flora- faunanın daha geniş bir alanda etkilenmesi kaçınılmazdır. Raporda fauna bilgilerinin derlenme çalışmasının çok yüzeysel olarak yapıldığı, çok kısa sürelerde alan çalışması yapıldığı görülmektedir.

Oysa fauna ve flora çalışması için 4 mevsim saha çalışması yapılması gerekir ayrıca da yakın tarihli literatür taraması ile de desteklenmesi beklenir. Ancak ÇED Raporu'nda böyle bir incelemeyle ve çalışmayla karşılaşmak mümkün olmamıştır.

Danıştay 14. Daire 2013/2439 E 2014/8750 K numaralı kararında;

"Dosyanın incelenmesinden; Niğde ili, Ulukışla Maden Köyü civarında Gümüştaş Maden ve Ticaret A.Ş. tarafından kurulması ve işletilmesi planlanan "Kurşun-çinko-gümüş-altın madeni ocağı projesi" ile ilgili olarak verilen 21.04.2011 günlü, 2168 sayılı "ÇED olumlu Kararının iptali istemiyle bakılan davanın açıldığı, İdare Mahkemesince yaptırılan keşif ve bilirkişi incelemesi

sonucunda hazırlanan raporda; "ÇED raporunu hazırlayan ekibin hangi meslek grubundan oluştuğuna dikkat edilmediği, bir maden projesinin ÇED raporunun hazırlanmasında en azından bir maden mühendisin görev almamasının önemli bir eksiklik olduğu; ÇED Raporunun 102. sayfasında proje alanının florası hakkında yapılan çalışmalara yer verildiği, faaliyet alanının florası ile bilgilerin, biyolog Funda Aşıcı tarafından yapılan gözlem ve literatür araştırmalarıyla tespit edildiği ve envanterin hazırlandığının belirtildiği, envanter (tablolar) incelendiğinde 90'dan fazla türün literatürden belirlendiğinin görüldüğü, bu durumun arazide yapılan incelemelerin yeterliliği konusunda şüphe uyandırdığı, aynı zamanda arazide tespit edilen türlerle ilgili sunulan görsellerin sayısının sadece 6 olmasının, yapılan arazi çalışmalarının yeterliliği konusunda şüpheleri destekler nitelikte olduğu, ayrıca arazide yapılacak gözlemlerin değişik mevsimleri de içerecek şekilde yapılması gerektiği, bu şekilde daha çok türün literatür yerine arazi tespitleriyle yapılmasını mümkün kılacağı; Çed raporunun 119. sayfasında proje alanında bulunan ya da bulunması muhtemel 12 sürüngen türünün saptanmış olduğu ve bu türlerin 7 tanesinin Bern Sözleşmesi Ek-2, 6 tanesinin ise Ek-3 listesinde bulunduğunun belirtildiği, Bern Sözleşmesi Ek-2'nin kesinlikle korunması gereken hayvan türlerini tanımladığı ancak, ÇED raporunda kesinlikle korunması gereken hayvan türlerine ilişkin çalışmanın 1996 yılında yapılan bir çalışmaya atıf yapılarak belirlendiği, bu türlerin günümüzden 16 yıl önce yapılmış olan bir çalışmada bol ve yaygın olarak tanımlanması ve bu uzun süreçte pek çok değişimin söz konusu olabileceği dikkate alınmadan, 16 yıl önceki bilginin raporda kullanılıyor olmasının, fauna konusunda yapılan arazi çalışmalarının yetersiz olduğunu düşündürdüğü, ayrıca memeli hayvanlar ve kuşlarla ilgili tablolardan, faaliyet bölgesinde Bern Sözleşmesi Ek-2'de yer alan birçok memeli ve kuş türünün bulunduğu anlaşıldığı, fakat fauna ile ilgili arazi gözlemlerine dayanan görsellere ÇED raporu içinde rastlanmadığı; ÇED raporunda flora ile ilgili çalışmaların kim tarafından yapıldığının belirtildiği, fakat fauna çalışmasının kim veya kimler tarafından yapıldığının net olarak belirtilmediği, çalışmanın aynı kişi tarafından yapılmış olabileceği, fakat bu durumda, yeterli uzman personelin bilgi ve katkısının projenin hazırlanmasında dikkate alınıp alınmadığı sorusuna olumlu yanıt verilmesinin mümkün olmayacağı,"

ifadelerine yer verilerek ÇED Olumlu Kararı işlemi iptal edilmiştir.

Özetle, alanda bilimsel nitelikte ve kapsamlı bir flora ve fauna çalışmasının ve bu çalışmaya dayalı bir yaban hayatı etki analizinin yapılması gerektiği açıktır. Araştırma raporu ya da saha çalışmasının yapıldığını gösterir fotoğraflar yeterli değildir. 4 mevsim saha çalışması yapılmadığı için yeterli bir flora-fauna araştırmasından söz edilemez.

B8 PROJE ALANINA YAKIN ARKEOLOJİK SİT ALANI GÖZ ARDI EDİLMİŞTİR.

Raporda "ÇED Alanının kuzeybatısında ve 2,67 km uzağında BOTAŞ Doğal Gaz İşletme ve Piyasa İşlemleri Bölge Müdürlüğüne ait 12" çapındaki Çanakkale-Çan Doğalgaz İletim Boru Hattı (DGİBH) ile LV-06 Hat Vanası geçmektedir. Söz konusu Doğalgaz Boru Hattı 04.07.2014 tarih ve 29050 sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren "Boru Hatları ile Petrol Taşıma A.Ş. Genel Müdürlüğü (BOTAŞ) Ham Petrol ve Doğal Gaz Boru Hattı Tesislerinin Yapımı ve İşletilmesine Dair Teknik Emniyet ve Çevre Yönetmeliği"nin hükümlerince teknik emniyet ve yapı yaklaşım mesafelerine göre ÇED Alanından oldukça uzak olmakla birlikte projeden kaynaklı etki oluşması söz konusu değildir." denilmektedir.

Raporda Kuzeybatı 2,67 km mesafede olan boru hattı değerlendirilmiş, **oysa I. Derece Arkeolojik Sit Alanı Doğu 0,15 km mesafede iken herhangi bir değerlendirme görülmemektedir.** Oysa ÇEDin amaçlarından biri de sit alanlarının korunmasıdır. **Ayrıca ruhsat sahası içerisinde 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı bulunmasına rağmen sadece ÇED alanı sınırları içerisinde değerlendirme yapılmıştır.**

ÇED Süreci yürüten Halilağa Bakır Madeni Projesi, Ruhsat alanı içinde dört ayrı yerde, tescilli yapılmış kültürel varlık bulunmaktaydı. Yakın bir zamanda doğrudan ÇED alanı içindeki "Alternatif Tesis 2" için ayrılmış bölümde yer alan beşincisi de bunlara ilave olmuştur. **Bunlardan birincisi; Çanakkale İli, Çan İlçesi, Söğütalan köyünün batısında yer alır. 3. Derece arkeolojik sit alanı olarak tescillenmiştir.** Aralarında tuğla parçalarına da rastlanan düzensiz taş öbeklerinden oluşan ve henüz kazısı yapılmamış bu yapıların mezar olabileceği düşünülmektedir.

İkincisi; Çanakkale İli, Çan İlçesi, Halilağa köyünde, Ören Piren Tepenin kuzeydoğusunda, etek kısmında yer almaktadır. **Yatay pozisyonundaki kayaya oyulmuş bu mezar tekniği itibarıyla Roma Dönemi ile alakalandırılmaktadır. 1. Grup Taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilmiştir.**

Üçüncüsü; Çanakkale İli, Çan İlçesi, Halilağa köyünde Halil Ağaya ait son dönem Osmanlı Mezarı ve yanındaki **Kuvayi Milliye Şehitlerinden Hasan Vurucuya ait mezardır , bir bütün olarak düşünülerek I. Grup Taşınmaz Kültür Varlığı bağlamında tescillenmiştir.**

Tescilli yapılarak koruma altına alınan bu üç unsur ruhsat alanı içindedir ve ÇED alanı dışında olsa bile yakın mesafededir. Raporda belirlenen kültürel varlıklardan dördüncüsü; Çanakkale İli, Bayramiç İlçesi, Hacıbekirler köyünde yer alan Çamtaşı Kayası Tepesi Arkeolojik Yerleşimi ve Güvemtaş Tepenin eteklerinde yer alan kayaya oyulan mezarlardır. **Bir bütün olarak değerlendirilen bu varlıkların bulunduğu alan 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak tescillenmiştir.** Çamtaşı Tepe yerleşiminde kuru duvar tekniğine dayalı mimari kalıntılar, büyük kaya kütleleri arasında bağlantı sağlayan kısmen yıkık taş örgülü duvarlar, kayaya oyulmuş sunu çanakları, çoğunluğu büyük depolama küplerine ait Roma Dönemine işaret eden keramik buluntular gözlenmektedir.

Bu yerleşimin yanında bulunan Güvemtaş Tepenin eteklerinde altısı sağlam biri yok edilmiş kayaya oyulmuş mezarlar bulunmaktadır. Aradaki mesafenin yakınlığı mezarların Çamtaşı Tepe Yerleşimine ait olduğunu düşündürmektedir.

Çamtaşı Tepe Yerleşimi ve Güvemtaş tepedeki kayaya oyma mezarları **kapsayan 1. Derece Sit alanı, ÇED alanına tamamen bitişik konumdadır henüz kazısı yapılmadığı için gerçek sınırlar bilinmemekte,** yalnızca yüzeydeki bulgulara göre tarif edilmektedir. Yerleşim alanı ve çevresinde bulunup ancak kazılarla ortaya çıkması muhtemel kültürel varlıklar, projenin gerçekleşmesi halinde, gün yüzü görmeden yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalacaktır.

Ayrıca Çanakkale Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğünün; rapor içeriğinde yer alan 11/09/2020 gün ve 49369556-165.99[165.99]-E.675461 sayılı yazısında: "Alternatif Tesis 2 alanının batı cephesinde tarla vasıflı 132 ada, 1 ve 2 parseller ile orman vasıflı 132 ada 3-4 ve 5 parsellerde 2863 sayılı yasa kapsamına giren Kültür varlıklarına rastlanıldığı, söz konusu alanda tespit-tescil çalışmalarının başlatılacağı ve bu alanda herhangi bir inşai ve fiziki müdahalede bulunulmaması gerektiği belirtilmiştir. ÇED alanı kapsamında bulunan bu alan, yürütülen çalışmalar neticesinde yüzey bulgularına dayanarak 3. Derece Sit Alanı olarak koruma altına alınmış bulunmaktadır. Yalnızca yüzeydeki

keramik benzeri bulgudan haberdar olunması anlamına gelen bu koruma düzeyinin, yapılacak kazılar sonucunda mimari unsurlara da ulaşılması halinde daha yüksek düzeye dönüşeceği açıktır. Bu durumda projeye yol vermek kültür katliamına zemin hazırlamak olacaktır.

Ruhsat ve ÇED alanı yakın çevresinde yüzey araştırması dışında hiçbir araştırma yapılmadığı ortadadır. Buna rağmen bölgenin böylesine yoğun düzeyde arkeolojik veri sağlamış olması, toprağın altında nasıl bir kültürel zenginliğin yattığı hakkında bizlere bir fikir vermeye yeter de artar bile. Yalnızca bize değil, çocuklarımıza, torunlarımıza da ait olan bu değerlerin geçici hırlar uğruna harcanmadan koruna bilmesi hepimizin sorumluluğudur.

ÇED alanına yalnızca 150 metre mesafedeki 1. Derece arkeolojik sit alanında henüz kazılar gerçekleştirilmemiş 1. Derece Arkeolojik Sit Alanına 150 metre mesafede patlatmalı açık ocak bir madencilik yapılması sit alanının ölüm fermanı demektir. Henüz hiçbir kazı yapılmadığı için arkeolojik sit alanında yer alan antik varlıkların tümünün sınırları da bilinmemektedir.

Aliağa Enerji Santrali ÇED Olumlu Kararı İptali Davası İzmir 2. İdare Mahkemesi 2015/1722 E, 2016/1530 K numaralı kararında;

"(...) termik santral gibi önemli tesislerin kurulacağı alanlara ilişkin çevresel etki değerlendirmelerinin, sadece tesisin kurulacağı parselle sınırlı kalmaması, çevre parseller, yerleşim alanları ve arkeolojik alanlara ilişkin etkilerinin de dikkate alınması gerektiği, tesisin kurulmak istendiği alanın, yaklaşık 2 k, güneybatısında yer alan Kozbeyli Kentsel Sit Alanının son yıllarda oldukça rağbet gören bir turizm merkezi olduğu, ÇED Raporunda 26 tescilli taşınmaz kültür varlığı ve 184 geleneksel konut örneği ile bir müze kent niteliği taşıyan ve halen Koruma Amaçlı İmar Planı hazırlanmakta olan Kozbeylinin böyle bir faaliyetten nasıl etkileneceğine dair herhangi bir değerlendirmenin mevcut olmadığı, tesisin kurulmak istendiği alanını Gencelli, Çakmaklı ve Kozbeyli gibi yaşanan yerleşim yerlerine çok yakın olmasının yanı sıra Foça, Aliağa, Menemen ve Çandarlı gibi arkeolojik sitler açısından da son derece önemli bir bölge içinde kaldığı (...) tesisin bu alanda kurulmasına ilişkin hazırlanan ÇED Raporunun bölgenin arkeoloji ve turizm potansiyeli gözardı edilerek hazırlandığı"

denilerek dava konusu işlemin iptaline karar verilmiştir. İş bu ÇED Raporu' da bu bakımdan eksiktir.

B9. TEHLİKELİ DURUMLAR İÇİN BELİRLİ BİR ACİL EYLEM PLANI YOKTUR.

Alanın deprem bölgesi olması, sel, yangın gibi beklenmeyen durumlarla karşılaşıldığında ortaya konacak eylem planı raporda yoktur. Ülkemizde geçtiğimiz günlerde yaşanan yangın sırasında Kemerköy Termik Santrali'nin de yangında zarar görmesi ve yangınla mücadele de bir eylem planının olmaması en çok tartışılan konulardan biriydi. İş bu ÇED Raporun' da da bir Acil Durum Eylem Planından söz etmek mümkün değildir.

Acil durumun çevreye zarar verecek boyutta olup olmadığının kontrol edileceği ve müdahale için gerekli hazırlıkların yapılacağı, resmi makamlara bildirileceği belirtilmiştir. Deprem anında ya da sel anında bu projede meydana gelebilecek krizlerin neler olduğu ya da bu krizlerle nasıl başa çıkılacağı, edilecek müdahalenin ne olduğu açıklanmamıştır.

Aydın 1.İdare Mahkemesi 2020/587E 2021/215K numaralı kararında;

"Netice itibariyle, ÇED olumlu kararının, çamur havuzları, **acil durum havuzları** ve işletilecek tesisten atmosfere salınacak H²S gazının çevreye olan etkisine ilişkin yapılan kütleli debi hesaplaması yönünden doğru ve yeterli olduğu hususunun ortaya konulamaması dolayısıyla iptali gerektiği sonucuna varılmıştır."

denilmiştir. Bu sebeple ÇED Olumlu Kararı hukuka aykırıdır.

B.10. KÜMÜLATİF ETKİ DEĞERLENDİRMESİ YAPILMAMIŞTIR.

ÇED Raporu'nda;

"1 No.lu ÇED Poligonunda; açık ocak alanı, orman ve tarım toprağı için iki ayrı depolama alanı, cevher stok alanı, cevher hazırlama ve zenginleştirme tesisi (kırmı eleme ve flotasyon tesisleri), idari ve sosyal tesis alanı, patlayıcı madde depolama alanı, araç bakım alanı, güvenlik binası, misafirhane ve atık depolama tesisi (ADT) yer alacaktır. 1 no.lu ÇED Poligonunda fiziki olarak kullanılacak ve işbu proje kapsamında madencilik faaliyetlerini yürütülecek alan ise 257,79 ha olup; 39,23 halık kısmı orman sayılmayan alan ve 218,56 halık kısmı ise orman arazisidir. 2 No.lu ÇED Poligonunda sadece temiz su göleti alanı yer alacaktır. 2 No.lu ÇED alanı 52,09 hadır. 3 No.lu ÇED Poligonunda ise 2012 yılında, 61841 ve 61842 ruhsat numaralı sahalarda işletilmesi planlanan ve 03/05/2012 tarih ve 2499 karar No.lu "ÇED Olumlu" kararı bulunan "Halılağa Altın ve Bakır Madeni İşletmesi" projesi kapsamında yer alan yeraltı ocağı altın madeni bulunmaktadır. ÇED Olumlu kararı bulunan proje kapsamında yeraltı ocağı üretim yöntemi ile elde edilmesi planlanan altın için işbu proje kapsamında herhangi bir üretim faaliyeti gerçekleştirilmeyecektir."

denilmiştir.2012 tarihli Halılağa Altın ve Bakır Madeni İşletmesi kapsamında bir üretim gerçekleştirilmeyeceğı söylenmiştir; ancak hâlihazırda 3 No'lu ÇED Poligonu'na verilen ÇED Olumlu Kararı geri alınmamıştır. Bu sebeple kümülatif etki değerlendirmesi yapılırken birlikte değerlendirme yapılması zorunludur.

Bununla birlikte genel olarak tüm kümülatif etki değerlendirmesinin kısıtlı alanla yapılmıştır. Çanakkale İli ve Biga Yarımadasında oldukça fazla sayıda metalik madencilik ruhsatı olduğu bilinmektedir. TEMA Vakfı tarafından yayınlanan Kazdağları Madencilik Raporunda da belirtildiğı gibi, Biga Yarımadasının yüz ölçümünün yüzde 79unun maden ruhsatları ile kaplı olduğu bilgisi yer almaktadır. Bu bilgi, Enerji ve Maden İşleri Bakanlığından temin edilen veriler üzerinden sağlanmıştır.

Raporda: "Yüzey ve Yeraltı Sularına Etki: Halılağa Bakır Projesinin tüm aşamalarında Yeraltı Sularının Kirlenmeye ve Bozulmaya Karşı Korunması Hakkında Yönetmelik ve Yerüstü Su Kalitesi Yönetmeliğı hükümlerine uyulacak olup kümülatif bir etki beklenmemektedir. Kültürel Kaynaklar ÇED alanında herhangi bir kültürel miras bulunmadığından kültürel kaynaklar bakımından herhangi bir kümülatif etki olmayacaktır. Sosyo-ekonomik olarak Bölgede planlanan diğer projeler ile Truva Bakır tarafından gerçekleştirilmesi planlanan Halılağa Bakır Projesi kümülatif olarak değerlendirildiğinde sosyo-ekonomik anlamda da önemli bir katkı sağlayacaktır." denilmektedir. Yukarıda sunulan ifadeler, bir ÇED raporunun ifadeleri olamaz. Koskoca bir madencilik faaliyeti sonucunda kümülatif etkilerin yok sayılması akla ziyandır. Bu bölüm, kümülatif etkilerin nasıl minimize edileceğı ve bu minimizasyonun çevrenin korunması açısından yeterli olup olmadığı tartışılmalıydı. ÇED Raporunda "Halılağa Bakır Madeni Projesi çevresinde

gelecekte işletmeye alınabilecek bir faaliyet bulunmamaktadır" denilmektedir. Oysa ruhsat alanı, **Alamos Goldun Ağı Dağındaki** ruhsat alanına yalnızca 600 metre mesafededir. Bunun dışında **Kirazlı Altın Madeni Proje alanı** da bölgeye uzak değildir. **Koza Altın A.Ş. tarafından Serçiler Köyü civarında da ÇED süreci** yeniden başlatılmış bir proje yürütülmektedir. Yine **Lapseki tarafında Eczacıbaşı'nın** bir projesinin olduğu bilinmektedir. Projeden zarar göreceğini ve olumsuz etkileneceğini düşünen bölge halkı söz konusu projeyi istememekte ve "ÇED Olumsuz" kararı verilmesine talep etmektedir.

Adana ili, Yumurtalık ilçesinde kurulacak Ayas Termik Santrali üretim lisansı iptali davasına ilişkin Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu 2016/234 YD itiraz numaralı kararında;

"(...) kurulacak tesiste 49 yıl süreyle üretim faaliyeti göstermek üzere verilen lisansa ilişkin dava konusu uyuşmazlığın çözümü; söz konusu tesise ilişkin ÇED Kararlarının hazırlanması sürecinde; anılan tesis ile aynı şehir veya coğrafi bölgede kurulan ya da kurulacak olan diğer santrallerin yeri, konumu ve yakıt türleri ile daha önce verilen ÇED kararları ve raporları dikkate alınarak santrallerin ve bölgenin bir bütün olarak değerlendirilmesi suretiyle, santrallerin bölgesel bazda çevreye olan etkilerinin neler olacağı konusunda bir değerlendirme (Doğu Akdeniz Bölgesinde kurulan veya kurulacak santraller için yapılan başvurular dahil) yapıp yapılmadığının tespitine bağlı bulunmaktadır.

Bu hususun tespit edilebilmesi için de dava konusu tesis ile aynı şehir veya coğrafi bölgede kurulan ya da kurulacak olan diğer santrallerin bölgeye bir bütün olarak etkilerinin değerlendirildiği kümülatif etki çalışma süreci sonucunda verilmesi gereken bir ÇED kararına dayanıp dayanmadığı hususu hukuken açıklığa kavuşturulmaksızın verilen Daire kararında hukuki isabet bulunmamaktadır."

denilmiştir. ÇED Raporu' nda kümülatif etki modellemesi yapıldığı iddia edilmiştir; ancak verilerimizle birlikte değerlendirildiğinde genel bir kümülatif değerlendirmenin yapılmadığı görülecektir. Ayrıca tüm etki alanındaki projeler ile kümülatif değerlendirme yapıp bu sonucun tarımsal alanlara, ormanlık alanlara, su ve hava kirliliğine ve diğer başlıklara etkisi bütüncül olarak değerlendirilmelidir.

B11. ATIK DEPOLAMA SAHASININ YERLEŞİM YERİNE UZAKLIĞI YÖNETMELİK HÜKÜMLERİNE AYKIRIDIR.

Atık Depolama Sahasının yerleşim yerine uzaklığı Yönetmelik hükümlerine uymamaktadır. Sayfa 64'te *"Halilağa Bakır Projesi kapsamında cevher zenginleştirme tesisi faaliyetinden kaynaklı oluşacak proses atığı her ne kadar tehlikeli olmasa da yönetmelik gereği "01 03 04-Sülfürlü cevherlerin işlenmesinden kaynaklanan asit üretici maden atıkları" atık koduna sahip, tehlikeli atık karakterizasyonunda ve Kategori A sınıfı maden atığı depolama alanı bertaraf sınıfında değerlendirilecektir. Bu proses atıkları, Atık Depolama Tesisinde Türk mevzuatının gerekliliğinin yanı sıra uluslararası standartlara uygun şekilde geçirimsiz taban teşkili oluşturulacak ve sıfır deşarj politikası ile gerekli tüm önlemler, depremsellik gibi faktörler dikkate alınarak inşa edilecektir"* denilmiştir.

Ancak atık depolama sahasının bulunduğu 1 Nolu ÇED Poligonunun Hacıbekirler Köyü'ne uzaklığı 0,73 km'dir. Maden atıkları Maden Atıkları Yönetmeliğine tabi olmasına rağmen Yönetmelikte maden atıklarının yerleşim yerine uzaklığına dair bir düzenleme içermemesi sebebiyle Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair Yönetmelik 15. Maddesi çerçevesinde mevcut durumu değerlendirmek gerekmiştir. Atıkların Düzenli Depolanmasına Dair Yönetmelikte ise düzenli depolama tesis sınırlarının yerleşim birimlerine uzaklığı I. sınıf

düzenli depolama tesisleri için en az bir kilometre, II. sınıf ve III. sınıf düzenli depolama tesisleri için ise en az iki yüz elli metre olmak zorundadır denilmiştir. Mevcut projedeki maden atıklarının daha tehlikeli olduğu düşünüldüğünde 1 km uzaklığın her halukarda sağlanması gerektiği açıktır. Yaşanacak herhangi bir afet durumunda ya da sızıntı durumunda yerleşim alanlarının bu proje simülasyonu ile ciddi tehlike altında olacağı açıktır

Tüm bu sebeplerle projenin; yer altı ve yer üstü sularına, havaya, bitkilere, hayvanlara, tüm ekosisteme vereceği geri dönüşü olmayan zararın mevcudiyeti, yaratacağı emisyonun insan ve tüm canlıların yaşamına etkisinin olumsuz olacağı ve hayvancılık-turizm-tarım gibi diğer ekonomik faaliyetlerin proje ile sonlanacak olması, birçok ailenin geçim sıkıntısı yaşayacak olması, projenin kamu yararı taşımaması, riskleri öngören ve alternatifleri içeren bir noktadan ÇED Raporunun hazırlanmamış olması sebebiyle dava konusu işlemin iptali gerekmektedir.

YÜRÜTMENİN DURDURULMASI İSTEMİMİZ HAKKINDA BEYANLARIMIZ

İdari Yargılama Usulü Kanunu 27. Maddesinin 2. Fıkrasına göre " (Değişik: 2/7/2012 - 6352/57 md.) Danıştay veya idari mahkemeler, idari işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkânsız zararların doğması ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda, davalı idarenin savunması alındıktan veya savunma süresi geçtikten sonra gerekçe göstererek yürütmenin durdurulmasına karar verebilirler. Uygulanmakla etkisi tükenecek olan idari işlemlerin yürütülmesi, savunma alındıktan sonra yeniden karar verilmek üzere, idarenin savunması alınmaksızın da durdurulabilir."

Dava konusu Projenin yer seçiminin yanlışlığı ve projenin insan ve çevre sağlığında yaratacağı olumsuz etki açıktır. ÇED Raporunun riskleri öngören ve alternatif tedbirler içeren nitelikte olmaması sebebiyle iş bu dava konusu izin hukuka aykırıdır.

ÇED Raporunun teknik bilgiler içerdiği gerekçesiyle yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararın ötelenmesi mümkün değildir. Halkın katılımı toplantısının mevzuata uygun yapılmamış olması, flora ve fauna çalışmasının 4 mevsim saha araştırması içermemesi, yer seçiminin yanlış oluşu sebebiyle bilirkişi raporuna ihtiyaç duyulmadan yürütmenin durdurulması kararı verilebilir. Bu yüzden ivedilikle yürütmenin durdurulmasına karar verilmesi gerekir. Kaldı ki ÇED süreçlerine dair izin işlemlerine ilişkin davalarda yürütmenin durdurulmasına dair talepler ÇED sürecinin önleyicilik ilkesi gözetilerek ivedilikle kabul edilmesi gereken taleplerdir. Dava konusu ÇED Olumlu Kararının yürütmesinin durdurulmasına karar verilmemesi halinde eksik ve yanlış bilgilere dayanan, riskleri öngörmeyen bir ÇED Raporuna dayanarak insan ve çevre sağlığının, sosyal ve ekonomik yaşamın geri dönülmez zararlara uğrayacağı açıktır. Açık hukuka aykırılıklara rağmen bilirkişi incelemesinin beklenmesi ya da davalının savunmasının beklenmesi aslında hukuka aykırı bir işlemin yürütülmesine sebep olmaktadır. Hukuka aykırılığa dair ufak bir gerekçeli iddia bile yürütmenin durdurulmasına gerekçe olmalıdır. Çünkü kullanma değil koruma esastır. Koruma-kullanma dengesi korumayı esas alır ve kullanmanın bu dengeyi gözetmesi gerektiğini ifade eder.

Yukarıda, ayrıntıları ile açıklandığı üzere davaya konu karar açıkça hukuka aykırı olması, diğer yandan tarım, ekoloji açısından değeri olağanüstü yüksek olan bölgenin biyolojik çeşitliliğin, ekosistemin zararının telafi edilemez boyutlara ulaşma tehlikesi sebebi ile usul işlemleri beklenmeden dava konusu işlemin YÜRÜTMESİNİN DURDURULMASINA karar verilmesini talep ederiz.

HUKUKİ NEDENLER: İYUK ve sair mevzuat.

DELİLLER: Davalı İdare tarafından tesis edilmiş idari işlem, dava dilekçesi ekinde sunulan belgeler, bilirkişi incelemesi ve her türlü yasal delil.

SONUÇ VE İSTEM: Yukarıda arz ve izah edilen açıklamalar, yargılama boyunca yapacağımız açıklamalar, deliller, maddi ve hukuki vakıalar doğrultusunda ve resen gözetilecek nedenlerle,

a.) Çanakkale İli Bayramiç ilçesi Hacıbekirler Köyü Mevkiindeki **Truva Bakır Maden İşletmeleri Anonim Şirketi Tarafından Yapılması Planlanan 87513 Ruhsat Numaralı Bakırocağı Kapasite Artışı, Cevher Zenginleştirme Tesisi ve Atık Depolama Tesisi Projesi ile ilgili olarak "Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Olumlu" kararının;** Anayasaya, çevre hukuku ve planlama ilkelerine, usule, hukuka ve bilimsel gerçekler ile kamu düzeni ve kamu yararına aykırılıkların olması nedeniyle **İPTALİNE,**

b.) 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 27. maddesinde öngörülen koşulların bu aşamada gerçekleştiğinden savunma vs. gibi usulü işlemler beklenmeden, bu konuda yeniden bir karar verilinceye kadar takdiren teminatsız olarak dava konusu işlemlerin/kararların yürütülmesinin durdurulması kararı verilmesi aksi halde daha sonra verilecek yürütmeyi durdurma kararların uygulanmasını imkânsız kılacağına dikkate alınmasına ve usulü işlemlerden önce davalıların savunması alınmaksızın bu konuda yeniden bir karar verilinceye kadar 2577 sayılı yasanın 27. maddesi uyarınca takdiren teminat alınmaksızın öncelikle dava konusu işlemlerin **YÜRÜTMESİNİN DURDURULMASINA,**

c.) Davalı İdare tarafından sunulacak delillerin birer suret fazla göndertilmesinin temini ile tarafımıza davalı İdare delillerinin tebliğine, delillerin ilgili kurumlardan toplanmasına,

d.) Yargılamanın **Duruşmalı yapılmasına,**

e.) Yargılama giderlerinin ve vekâlet ücretinin davalı tarafa yüklenmesine, karar verilmesini talep ederiz. **23.08.2021**

Davacılar Vekilleri